

УДК 338.43 : 633.63

Соколюк С. Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки ©
Уманський національний університет садівництва

ЦІНОВА СИТУАЦІЯ У ЦУКРОБУРЯКОВІЙ ГАЛУЗІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуто питання цінової ситуації у цукробуряковій галузі Вінниччини. Проаналізовані канали реалізації цукрових буряків та цукру. Розглянуто темпи зростання цін і собівартості цукру.

Ключ. слова: цукор, цукровий буряк, ціна, собівартість, реалізація, ринок.

Вступ. До найважливіших показників, що характеризують стан товарного ринку належать ціни. Саме вони виступають в якості акумулюючого показника, у зміні якого відображається зміна багатьох показників – обсягів виробництва та реалізації, зовнішньої торгівлі, капіталовкладень тощо.

До початку реформ реалізація сільськогосподарської продукції, в тому числі й цукрових буряків та цукру, здійснювалась переважно за гарантованими державними закупівельними цінами. Вони визначалися за поданням відповідних міністерств та відомств, затверджувались найвищими державними органами і при їх формуванні використовувалась, так звана, витратна модель ціноутворення, економічна сутність якої полягає у формуванні ціни починаючи з витрат сировини і закінчуючи роздрібною ціною кінцевого продукту. До 2004 року держава повністю відмовилась від гарантування виробникам надійної і вигідної ціни реалізації виробленої продукції, що в певній мірі вплинуло на структуру реалізованої продукції в розрізі каналів.

Матеріал і методи. При написанні роботи були використані дані Головного управління статистики у Вінницькій області, щорічні постанови Кабінетів Міністрів України. Теоретичною і методологічною основою роботи являються праці провідних вчених з аналізу продукції і сільському господарстві. Використані такі методи дослідження як порівняння та аналіз рядів динаміки.

Результати дослідження. Реалізація сільськогосподарської продукції, а також цукрових буряків та відповідно цукру, проводилась за закупівельними цінами, які гарантувала держава. Відповідно за поданням відповідних міністерств та відомств ціни визначалися, потім затверджувались Кабінетом міністрів України, а при їх формуванні була використана відома витратна модель ціноутворення, економічна сутність якої полягає у формуванні ціни, розпочинаючи з витрат сировини і закінчуючи роздрібною ціною кінцевого продукту. Ціни на реалізований цукор сільськогосподарських товариств хоча і мають тенденцію до підвищення, але все ж є нижчими від мінімальних цін встановлених Кабінетом міністрів (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка цін на цукор за каналами його реалізації
сільськогосподарськими підприємствами Вінницької області, грн/т**

Показник	1999р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008р.	2009р.	2010р.
Мінімальна реалізаційна ціна*	-	1975,0	2375,0	2083,3	2990,0	3125	4250,0
Середня ціна реалізації	1303,9	2405,6	2667,5	2336,0	3988,0	4400,0	6683,0
в т. ч.:- споживкооперації та заготівельним організаціям	526,4	2432,3	2448,8	1200,0	3652,0	3705,0	4425,0
у % до середньої ціни	78,8	101,1	91,8	51,4	91,5	101,5	66,2
- населенню через систему громадського харчування, включаючи видачу у рахунок оплати праці	635,7	2404,6	2666,7	2426,8	3752,0	4621,0	6812,0
у % до середньої ціни	95,2	99,9	99,9	103,9	94,1	105,0	101,9
- на ринку	689,3	2302,9	2663,6	2267,6	3841,0	4398,0	6645,0
у % до середньої ціни	103,2	95,7	99,8	97,1	96,5	99,9	99,4

*Примітка: *визначається щорічною постановою КМ України*

Джерело інформації: за даними Головного управління статистики у Вінницькій області

Крім того, спостерігається значна диференціація цін за різними маркетинговими каналами. Так, традиційно найвищі вони на ринку та за, куди входить реалізація цукру зарубіжним країнам. Але, як уже відмічалось раніше, обсяги реалізації цукру на ринок не значні.

Продаж цукру споживкоопераціям, заготівельним організаціям та населенню через систему громадського харчування (включаючи видачу цукру у рахунок оплати праці та орендної плати за землю і майно) є такими каналами, де найвищі ціни, так в 2010 році вони за цим каналом становила 101,9% від середньої реалізаційної ціни. Слід зауважити, що у 2007, 2009 і 2010 роках ціни на цукор, що реалізований населенню, були вищими від середніх реалізаційних цін.

Отже, ринкові відносини характеризуються необхідністю, для збутової і комерційної діяльності підприємств, використовувати маркетингові канали. Дуже довгий час всі монополні права на реалізацію цукру належали цукровим заводам, як представникам держави. З розвитком ліберальної економіки на ринку цукру з'явилась велика кількість продавців, через відмову держави закупляти цукрові буряки і цукор, і пов'язану з цим розвинену давальницьку систему. До цих продавців відносяться цукрові заводи, які виробили цукор і отримали частину як плату за переробку сировини; сільськогосподарські виробники цукрових буряків, які отримали свою частку цукру за давальницькою схемою; підприємства, які за бартерними угодами постачали виробникам паливно-мастильні матеріали, добрива, засоби захисту рослин та інші матеріальні цінності за цукор; комерційні організації, які закупили цукор, коли були низької ціни, з метою перепродажу; а також приватні особи, які в рахунок оплати праці отримали цукор. Поява цих продавців призвела до розбалансованості відносин на ринку цукру.

Підприємства не оновлюють оборотні засоби тому, що реалізують цукор хаотично і за запропонованими їм цінами, які не можуть перекрити витрати

понесені під час виробництва. Дана ситуація стимулює продавців самим шукати найбільш вигідні канали реалізації свого цукру, а це підштовхує до застосування маркетингових підходів. Як підтверджує проведений аналіз, для реалізації цукру сільськогосподарські підприємства і цукрові заводи не використовують розвинену інфраструктуру, яка складається з аукціонних та торгових домів, товарних бірж, оптових ринків, які функціонують в Вінницькій області.

Проаналізуємо співвідношення темпів росту собівартості цукрових буряків і цукру із змінами їх середніх реалізаційних цін (табл. 2).

Таблиця 2

Темпи зростання цін і собівартості цукру у Вінницькій області, грн/т

Показник	2000 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Повна собівартість цукру	1116,3	2032,5	2041,2	2458,1	2832,3	3675,0	4583,0
темпи росту, %	100,0	182,1	182,9	220,2	253,7	329,2	410,6
темпи приросту, %	-	96,7	100,4	120,4	115,2	129,7	124,7
Середня ціна реалізації цукру	1080,0	1998,5	2405,6	2667,5	2336,0	3988,0	4400,0
темпи росту, %	100,0	185,0	222,7	247,0	216,3	369,2	407,4
темпи приросту, %	-	99,3	120,4	110,9	87,6	170,7	110,3
у % до собівартості	96,7	98,3	117,9	108,5	82,5	108,5	96,0

Примітка: за даними Головного управління статистики у Вінницькій області та асоціації «Поділляцукор»

Потрібно відзначити, що темпи росту цін реалізації на цукор швидші за темпи росту реалізаційних цін на сировину, а це є однією з причин неврегульованості відносин між партнерами цукробурякового виробництва Вінницької області, а також втрати економічної зацікавленості сільськогосподарських підприємств до вирощування культури.

Аналогічна ситуація і з цукром - ціна на нього перевищувала собівартість починаючи з 2004 року по 2006 та 2008 році. А в 2007 та 2009 роках ситуація погіршилась, ціна реалізації цукру була меншою від повної собівартості виробництва цукру. Так в 2009 році ціна на цукор була менша за собівартість 1 т цукру на 183,0 грн, що в свою чергу негативно вплинуло на прибуток.

Отже, ринкові відносини характеризуються необхідністю, для збутової і комерційної діяльності підприємств, використовувати маркетингові канали. Дуже довгий час всі монополіні права на реалізацію цукру належали цукровим заводам, як представникам держави. З розвитком ліберальної економіки на ринку цукру з'явилась велика кількість продавців, через відмову держави закупляти цукрові буряки і цукор, і пов'язану з цим розвинену давальницьку систему. До цих продавців відносяться цукрові заводи, які виробили цукор і отримали частину як плату за переробку сировини.

Висновки. За період досліджень цінова ситуація на ринку цукру характеризувалась поступовим підвищенням цін реалізації як цукрових буряків, так і цукру, однак темпи зростання цін на цукор випереджали темпи зростання цін на цукрові буряки, за умови, що собівартість цукрових буряків підвищувалася

значно вищими темпами, ніж собівартість цукру. Зниження реалізаційних цін на цукрові буряки стало основною причиною збитковості більшості бурякосійних господарств.

Негативний вплив на цінову кон'юнктуру ринку цукру спричиняє не організована належним чином оптова торгівля ним. Дуже малі його обсяги реалізуються через створені в області біржі, агроторгові доми й інші підприємства оптової торгівлі. У роздрібній торгівлі наявність великої кількості продавців і посередників, які здійснюють реалізацію, обумовлює ситуацію, за якої він реалізується за ціною, нижчою ніж встановлена Кабінетом Міністрів України мінімальна ціна реалізації цукру.

Література

1. Головного управління статистики у Вінницькій області.
2. Державний комітет статистики.
3. Коденська М. Ю. Буряківництво Київщини та фактори впливу на його ефективний розвиток / М. Ю. Коденська, Н. В. Василець // Агроінком. – 2006. – №5-6. – С. 53–61.

Summary

It is examined the question about the price situation in the sugar beet branch. It is analyzed the channels of the realization of the sugar beet and sugar; the rates of increasing of the prices and the cost price of the sugar in Vinnitskaja region are also considered.

Sugar, sugar beet, price, cost price, realization, market.

Рецензент - д.ф-м.н., проф. Філевич П.В.